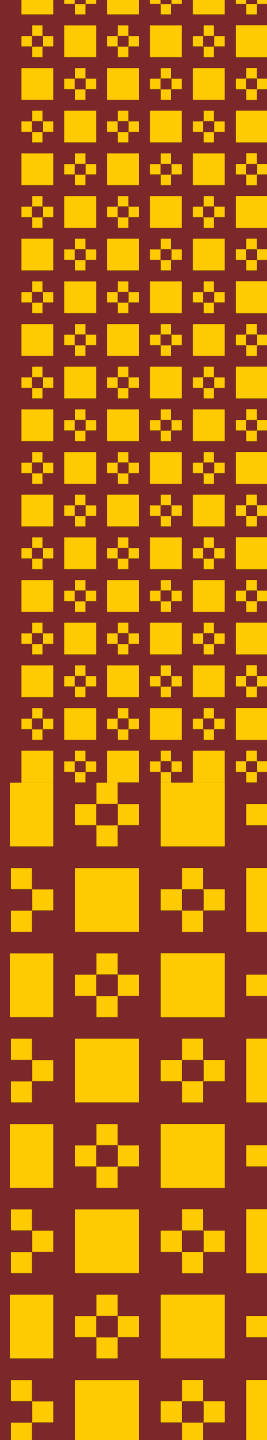


Vormsi minejad, tulijad ja jääjad

Vormsi kultuuripäev
30.03.2024

VORMSI





Seminari päevakava

11:45 avasõnad, Ants Rajando

12:00 Minemine: 80 aastat suurest
põgenemisest, Ülo Kalm

12:45 Jäämine: Ühe perekonna lugu,
Ants Varblane

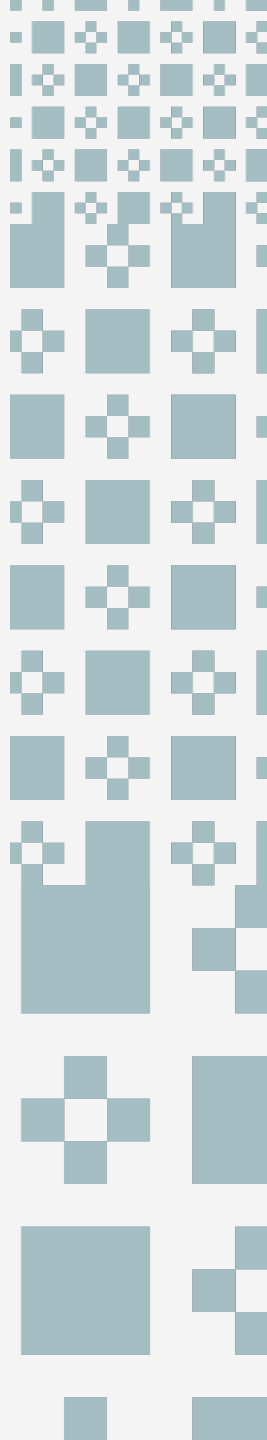
13:45-14:30 lõunapaus

14:30 Rannarootsi kultuurinäitusest ERM-s,
Kristel Rattus, Saale Randaru

15:00 (Taas)tulemine: Mikk Puurmann,
Kaisa Valm, Merilyn Juhkam

16:00 Seminari lõpusõnad

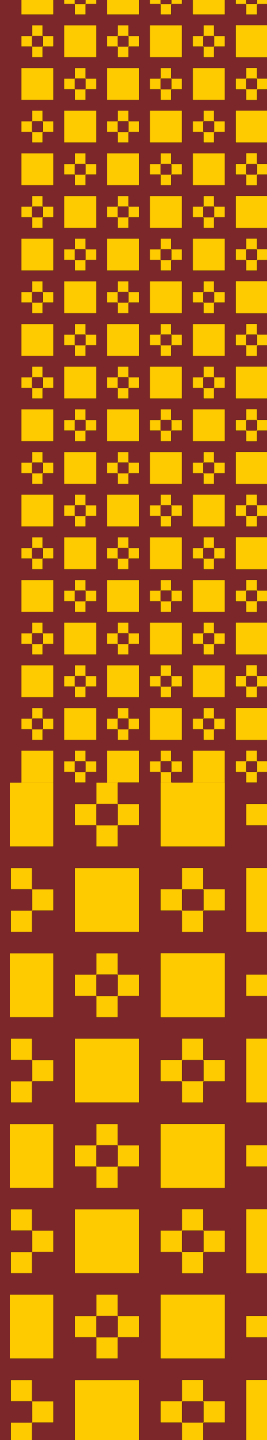
VORMSI



Minemisest ehk rootslaste lahkumisest 80 aastat tagasi

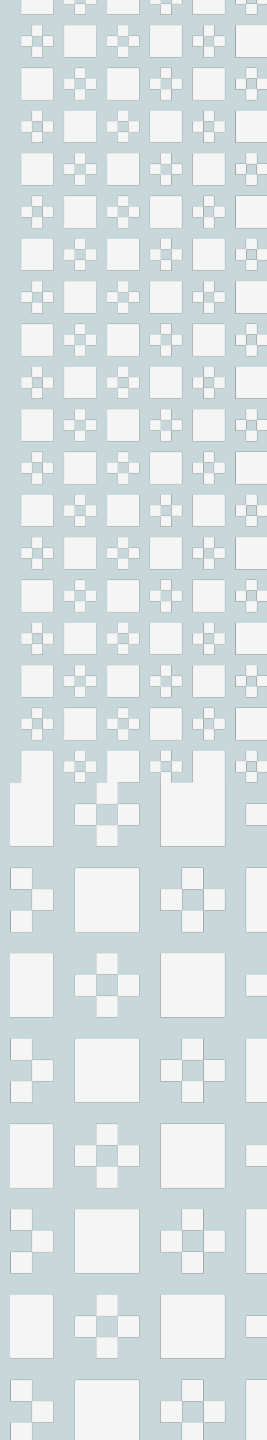
Ülo Kalm
Rannarootsi Muuseum

VORMSI



Hüvasti, kallis Vormsi!

VORMSI





VORMSI





VORMSI

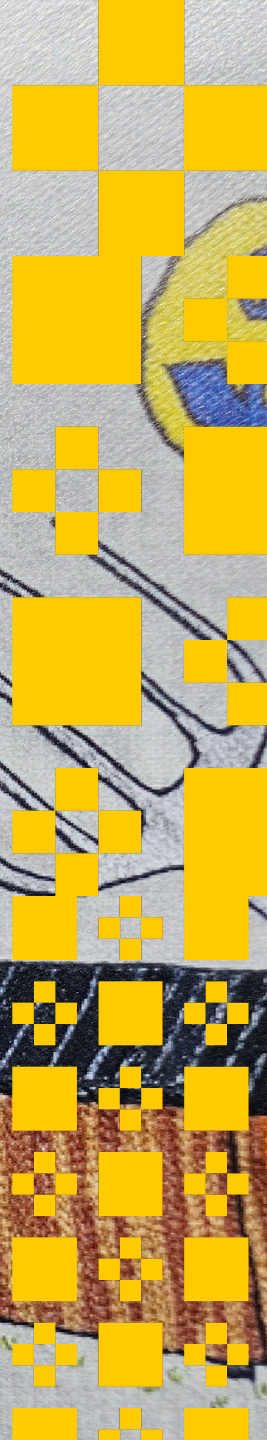


KU T BON

N:1 - Årg.1 Juni 1944



VORMSI





VORMSI



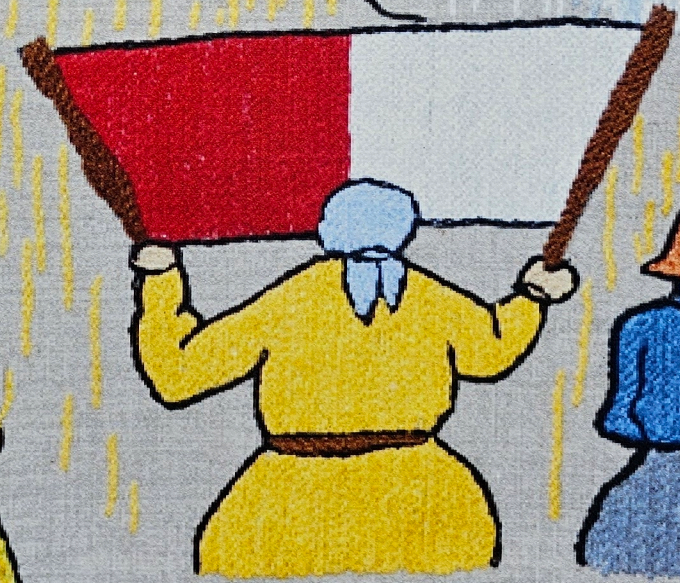
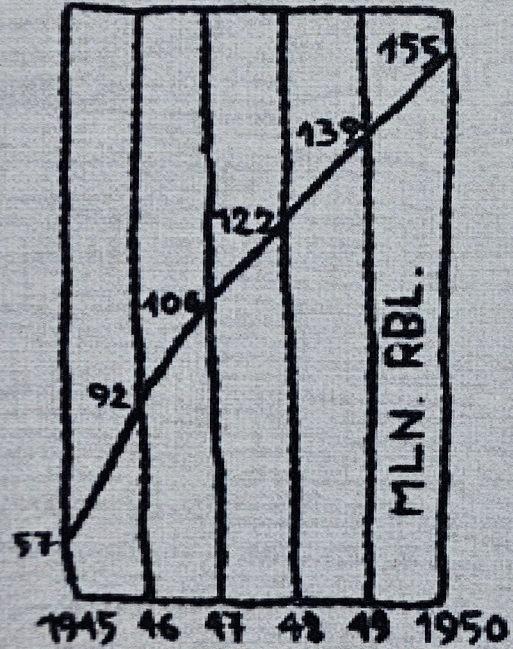
VORMSI



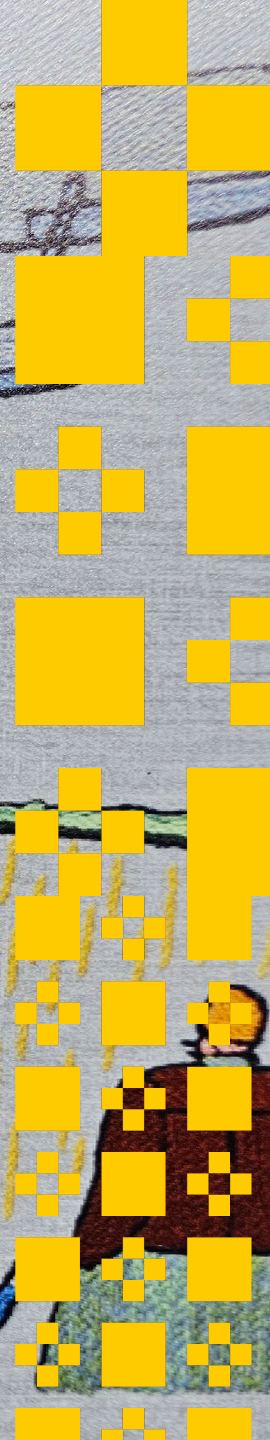
VORMSI

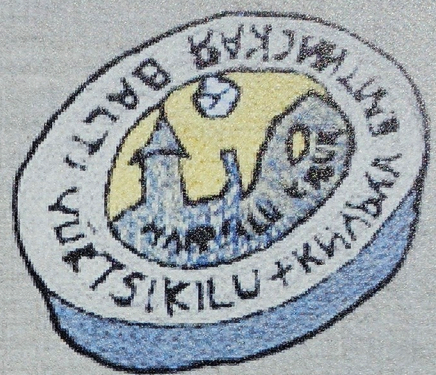


TOODANGU PLAAN

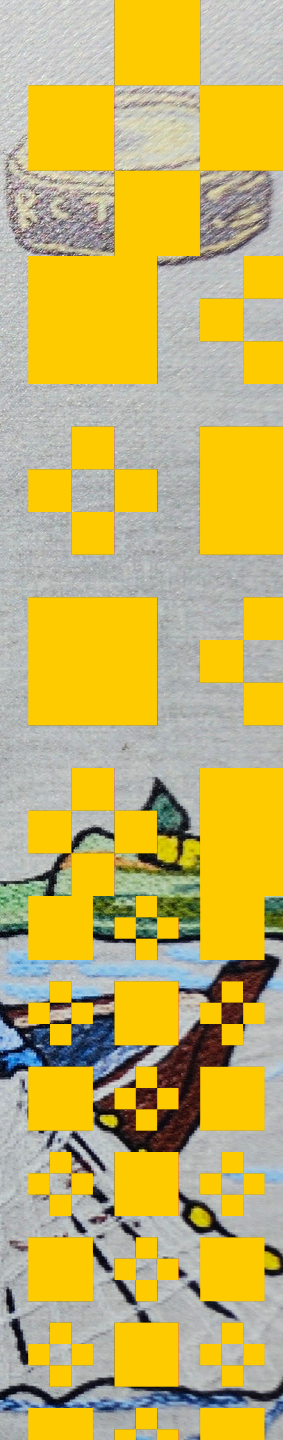


VORMSI





VORMSI





VORMSI



VORMSI

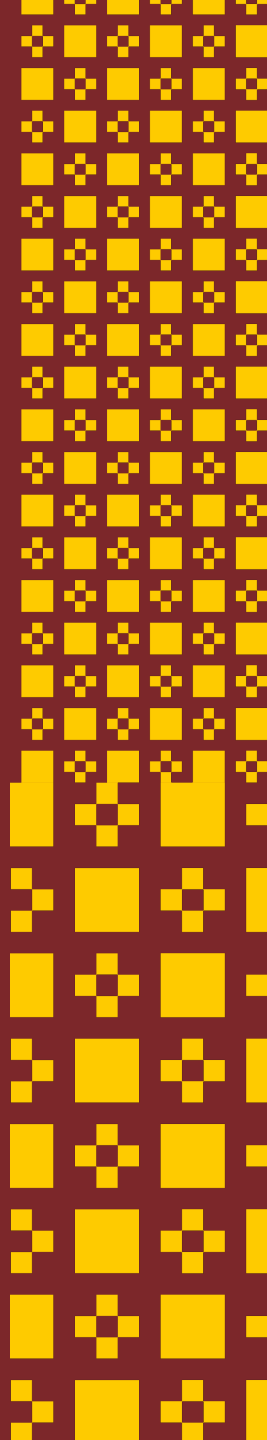
Tänan!

Ülo Kalm

55623993

ylo@aiboland.ee

VORMSI





Carl Sarap, Vormsi, Tallinna Linnamuuseum

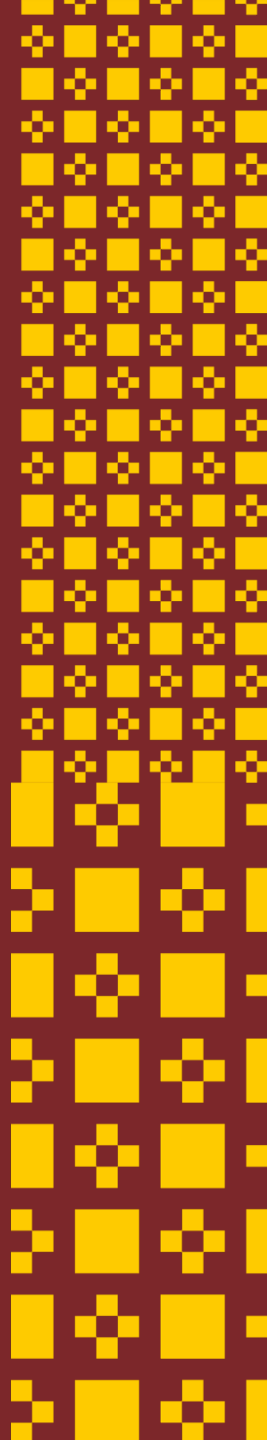
VORMSI

Vormsi kultuuripäev 2024

“Minejad, tulijad ja
jääjad”

Ants Varblane 30. paastukuu päeval 2024

VORMSI



ÜHE PERE LUGU

See on ka teiste tulijate lugu: Ivansonid, Kaldad, Kääpad, Soesonid, Hokkonenid, Petersellid, Zinkovid jne

On ka jääjate lugu: Strengid, Nybergid, Berggrenid, Rosenblatid, Friebergid, Muranid, Vabamägi, Thomssoni, Notmani, Häggblomid jne

Lisaks veel Sviby eestlased: Jäämehed, Mikelinid, Rangad jne.

Suured väljarändamised

Uude Maailma, Siberisse, Kaukaasi

- 1850-1913 kasvas Euroopa rahvastik 1,7 korda (Tiit Roosenberg EPL)
- Luterliku kultuuri kandjad
- Oudova maakonnas elas 15 278 eestlast ehk 10,5% sealsest rahvastikust
- Eestlased elasid seal nagu riik riigis
- Kõik vajalikud ametimehedki oma rahvusest

Põhjused

- Maa otsijad
- Maksude eest põgenejad
- Kullaotsijad
- Vabaduse ihkajad
- Usulised veendumused ja mission
- Kogukonna reeglitest vabanemine
- Ametikohustused ja tööotsing

Läksid ka Süsterid, kes leidsid oma töötatud maa

- Mitu põlve suht rahulikku elu kuni Suure ilmasõjani
- Miks jäädi pärast punaste revolutsiooni Venemaale? (kord juba mindud ja maadki saadud)
- Kolhooside tegemine (oli esimene õppetund)
- Kogukond toetas ja Eesti ei olnud kaugel
- Stalini repressioonid 1937. Mehed kutsuti “koosolekule”, kust enam tagasi ei tulnud
- Abiellumine, Süsteri Elfridest saab Elfride Jegorova. Jaanipäeval 1938 sünnib Galina. Peagi mobilisatsioon ja ei läinud kaua aega kui ka surmateade sõjaväe haiglast.



Stalini päikese alla kasvanud linna lähedased maatüdrukud



VORMSI



Sõja jalust Eestisse.

Otsiti kohti mandril. Esmalt Viru-
Jaagupis.

Vormsi talud tuli hooldajatele üle anda.

Sõlmiti ka lepinguid?

Lehmad lüpsmata, loomad jootmata, õlu
käärnis vaatides ja viljasalved olid täis.

Elu parem kui mandril, sest võimust
kaugemal ja sõjapurustused pea
olematud.

VORMSI

Põgenikke oli kõikjal. Talutööd tahtsid tegemist.

Sõjavägi hõivas paremad hooned.

Lisaks piirivalvele ka merejalavägi (“Madruste maja”).

Tühjad majad veeti Haapsalusse (küüdi hobused võeti saarelt).

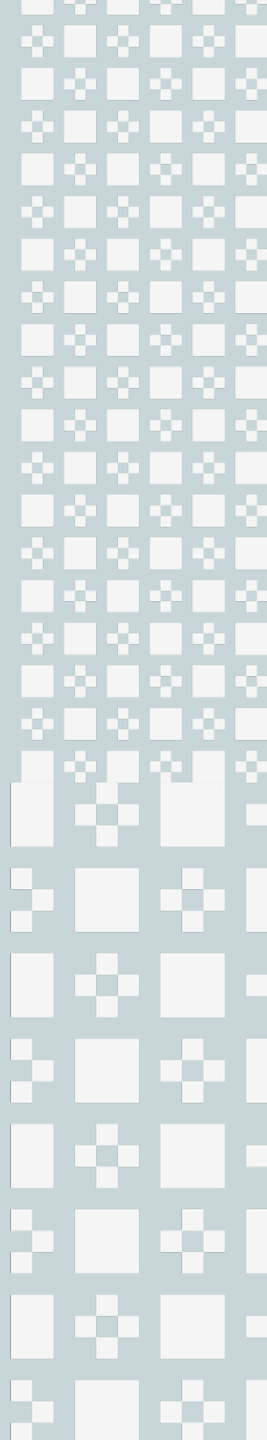
Kolhooside tegemine läks ladusamalt.

Küüditamise plaan tuli siiski täita.

Lisaks eesti koolile ka vene kool.

Kirikud seisisid tühjalt.

VORMSI



Piiri valvamist võeti tõsiselt



VORWISI



Esimene laine hakkas lahkuma, sest vili sai otsa, **kolhoosielu** ei töötanud midagi head ja linnad vajasisid ülesehitajaid.

Mindi koos kõige kraamiga.

Järgmine laine 1960-ndatel kui linnas **sai** müügile tuli.

Enne 1980 a Olümpiamänge 110 km–le.

1979 Min.Nõukogu määrus Vormsi

arendamisest. (Taanjaga EPA suunamiskomisjonis 1981)

VORMSI



Oma piim ja või



VORMSI



Süsterid olid meistrid iga töö peale

Johannes tundis sepatööd ja Vävarsi talu juurde sisustati sepikoda. Ei läinud pikalt aega, kui ka poeg Voldemarist sai sepp.

Võimalus valida, kas lähed vana või noore sepa juurde (töö eest tuli muidugi maksta – aga mitte rahas vaid ajaga).

Elfride ja õde aga kasvasid Glinat, Elfride sai riigilt nn lese toetust ja olevat selle eest hobusegi soetanud.

Hobustega oli saarel omaette lugu, sest Borrbyss oli rebasefarm, kuhu toodi mandriilt toiduks vanu hobuseid.

Paraku tegeleti ka Vormsil loomade “ületalve pidamisega” ja Elfridest sai selle eest “Lenini ordeni kavaler” ehk töökangelane.



Emaj ja tütar koduõuel



VORMSI



Koževnikovi naised

Sõjaväelastega tantsimine tõi Vovka maia. Ohvitseri naised lausa sokutasid. Onult laenatud raha eest sai linnast riided muretsetud.

Esialgu olid kalurikolhoosid jõukamad kui põllumajanduslikud koperatiivid. Vovka esimene töökoht kalurina, laeva motoristina, traktoristina (morse tundmise lugu), kolhooside ühendamise järel aga autjohiks. Kui liinibuss oli vaja korralikult sõitma saada, siis pandi Vovka selle töö peale.

Kalurikolhooside õitseng lõppes Põhjaranniku ühendamiselega Admiral Nahimovi nimelise kalurikolhoosiga Haapsalus.

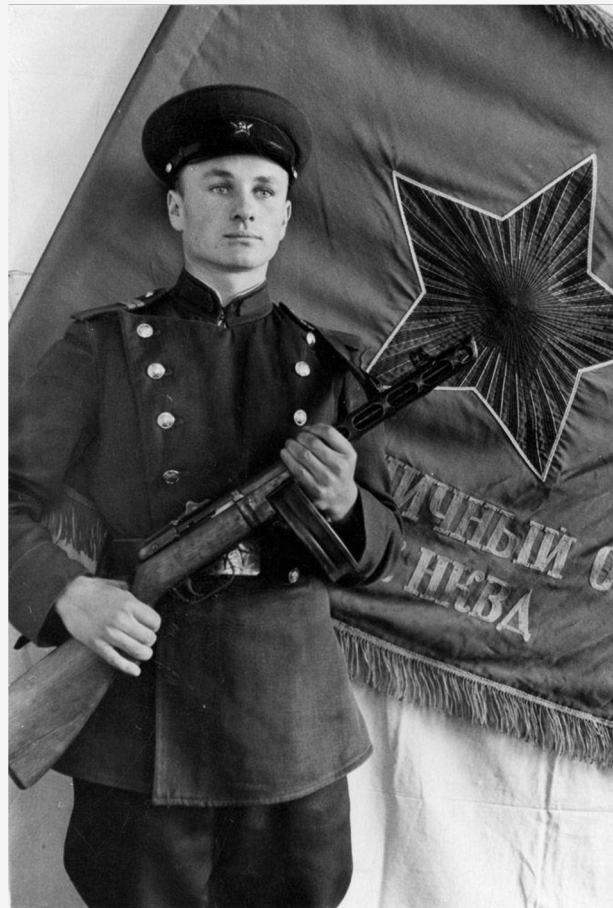
Galja sai tööd Sidekontoris (15 a juhataja). Kõik mäletavad seda külgkorviga mootorratast nimega "EMM", mis sõitis iga ilmaga. Mandriga ühendus katkes igal kevadel ja sügisel. Posti vedu käis ka üle Voosi kurgu või kasutati piirivalvurite helikopterit (musta pesu ja kinofilmide veoks).

Naised ei teinud vaid talutöid, Vovka viis neid ka mere äärde võrgule. (Vormsi mehed olid "Lääne kaluri" nn viies brigaad, kes 5 võrguga püüda tohtisid. Nii säilis vormsilaste nn ajalooline püügiõigus).

Lapsed Tanja ja Viktor said noorena talutööd tunda ja nii valisid nad edasi õppimiseks EPA ja Tihemetsa tehnikumi. (emaga laudas)



Piirivalve ootas vaenlast nii merelt
kui saarelt. (1 aasta eest 2 kirja)



VORMSI



Vovka oskas peale tantsimise ka bajaani mängida



VORMSI



NAT-iga lükati lund, künti põldu
ja lõhuti maju. Aga Vabadussõja
kivi võttis tal tossu välja.



VORMSI



Lennuk lendas vaid hea ilmaga. Oli ka erandeid



VORMSI



Kolhoosielu oli lõbus, zootehnik, agronoom ja laomees töötasid käsikäes



VORMSI



Regulaarne praamiliiklus muutis tõsiselt kohalikku elu



VORMSI



Hakkasid puhuma teised tuuled



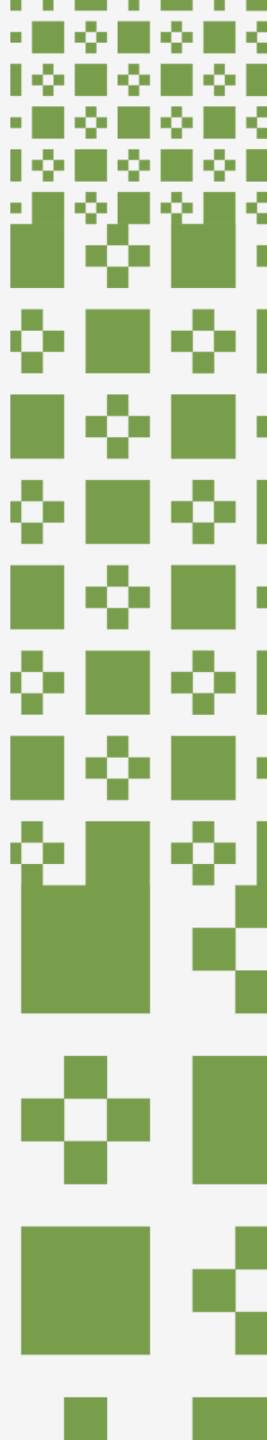
VORMSI



Valge laev Saxby reidil



VORMSI



Leeripühad Vormsil



VORMSI



Esimesel võimalusel talunikuks

- Juba kolmandat korda tuli alustada talupidamisega
- Loomi sai jälle pidada nii palju kui tahad
- Viimane rukkipõld Sviby mäe peal
- Tööpõld Soomes, Rootsis ja laevadel

- Eestirootslaste Kultuuriselts – SOV Rootsi Hariduse Selts Eestis
- Vormsi Talumuuseum



Piibujutud lõppevad lennukalt.
Vormsi mees teab kuivõrd
keeldu peab jälgima



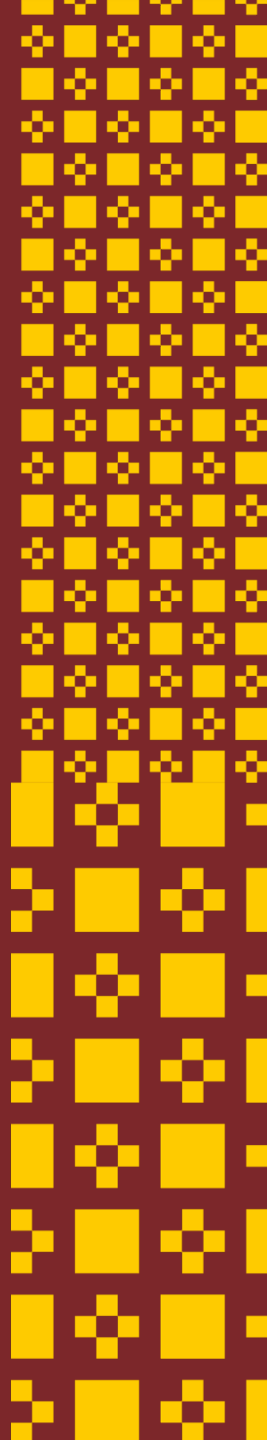
VORMSI



Aitüma!

Vormsi Vallavalitsus,
Vormsi selts ja
kultuuripäevade korraldajad

VORMSI



Lisaks mõned meeldejäanud ütlemissi või juhtumid, millest võiks kunagi juttu teha :

Kuidas poisid väidetavalt sadama lõhkamise ära hoidsid ja mürsulaadung karile sõitis. Miks Vormsil II ilmasõja ajal lahinguks läks? Kuidas küüditamine käis? Kes munadega oma heina peab pressima. Kuidas mõni mees aasta aega kombaini remontis? Kes selle valitsuse ajal Vormsist ära ei koli? Millal elu Vormsis nn „perse” läks? Kuidas kalurid palgapäeval koju tulid? Kuidas Vormsilt paadipõgenikke helikopteriga otsiti? Kuidas Vormsil karateka laagrit tehti. Kuidas ühe mehe kass igal hommikul pooliku vorstijupi koju tõi? Kelle sead metsas ringi jooksid? Kuidas uusasukad soolaleivapidu pidasid? Keda koera kombel maeti? Kuidas vanale rootslasele laste laul mõjus? Kuidas mõnel mehel koerast kahju hakkas ja tülitaja tupp lasi? Kuidas Vana Tallinn viimasena letil ilutses? Miks Vormsi või ja leib oli ekvivalent ja kaubamärk? Kuidas lendurid kuuse järgi lendasid? Kuidas jääteel hobuseid vaevati? Kuidas Vormsi naiseks saadi? Kelle heinamaal oli rohkem rahvast kui sovhoosil? Kuidas mehed Kaluri aktsiaid realiseerisid? Mis põllumajanduslikust tervikvarast sai? Kuidas Rumpo taimestikukaitseala sündis. Kuidas Vormsilt Hiiumaale aerutamise luba pidi taotlema? Kuidas praami kaptenid laeva juhtisid? (üks ei näinud kaptenisillalt välja ja ei õppinudki sildumist ära, teine eksis udus ja kartis tuult, kolmas sõitis iga ilmaga). Omaette lugu on Olavipäeva seiklused Valge laevaga Saxby reidil ja julgeolekuga. Kuidas Vormsist helikopteriga Ruhnusse sõideti? Miks Vormsi lasteaia õue peal lennukit ei ole? Palju maksis Hiiumaa praami kaaperdamine. Kuidas Norrbyst Ramsholmi ja tagasi aerutati? Kuidas Haapsalus palga järgi käidi? (meritsi ja kopteriga) Miks Maria Murman venelasi ei kartnud? Kuidas Utsulid Vormsi metsa raiusid? Miks kolm Ants tüüpi maja vastu Håkabacka küla ehitati? Kuidas külasaun toomis? Kuidas 9 liitrise nõuga 10 liitrit bensiini anti? Kuidas miilits hommikul poe ees käeraudades seisis? Kuidas 5 võrgu mehed plaani täitsid? Kuidas tulup kasukas auto kapotilt öösel autosse kolis? Kuidas kuldkirve brigaad tööd tegi? Kuidas miilitsa reid saarel autojuhiloa kokku korjas? Mille eest töökangelase aunimetus teeniti. Kuidas 1988 välismaalased Vormsile said ja piiskopi eriootsusega laulatus korraldati? Miks „Linnamuusikud” senini saarele tahavad tulla. Kuidas Eesti Kongressi valimised läksid? (kes esimesena ja keda ema ei lubanud). Kes surnuaia kaevust aardeid otsisid? Mis pastoraadi kaevust välja tuli? Kuhu kadus altari kuju, mis kiriku vastast põllult künni ajal leiti? Kelle pilliga kirikus koraaliviise mängiti? Mis vabadussõja samba juures on juhtunud? Miks mõnda meest „preestriks” kutsuti ja kuidas naised mehe normi täitsid? Kuidas õlleankur metsa sõidutati? Miks kassiga vene keeles räägiti? Ja kuidas haiglas peremärke meelde tuletati? Kuidas putši ajal (20. august 1991) info liikus. Kuidas tuletorni valvureid tööle määrati ja vabakäigu vangid elasid? Valemajakate (liinimärkide) pidamisest. Miks vahel öeldi kadunud meeste kohta: „Jo nad Soomes on”?



Carl Sarap, Vormsi, Tallinna Linnamuuseum

VORMSI

Igavene Aiboland / Aiboland forever?

Kristel Rattus, Saale Randaru
kristel@erm.ee; saale@erm.ee
30.03.2024



- ◆ Kuidas idee tuli
- ◆ Koosloomenäitus kogukondade ja muuseumidega
- ◆ Avatakse kevadsuvel 2025

"Me oleme Aibofolke"
KÜLASTAJA LIIKUMISSKEEM

February 23, 2024



eskiis: iir hermeliin
56953333
iir@hermeliin.ee

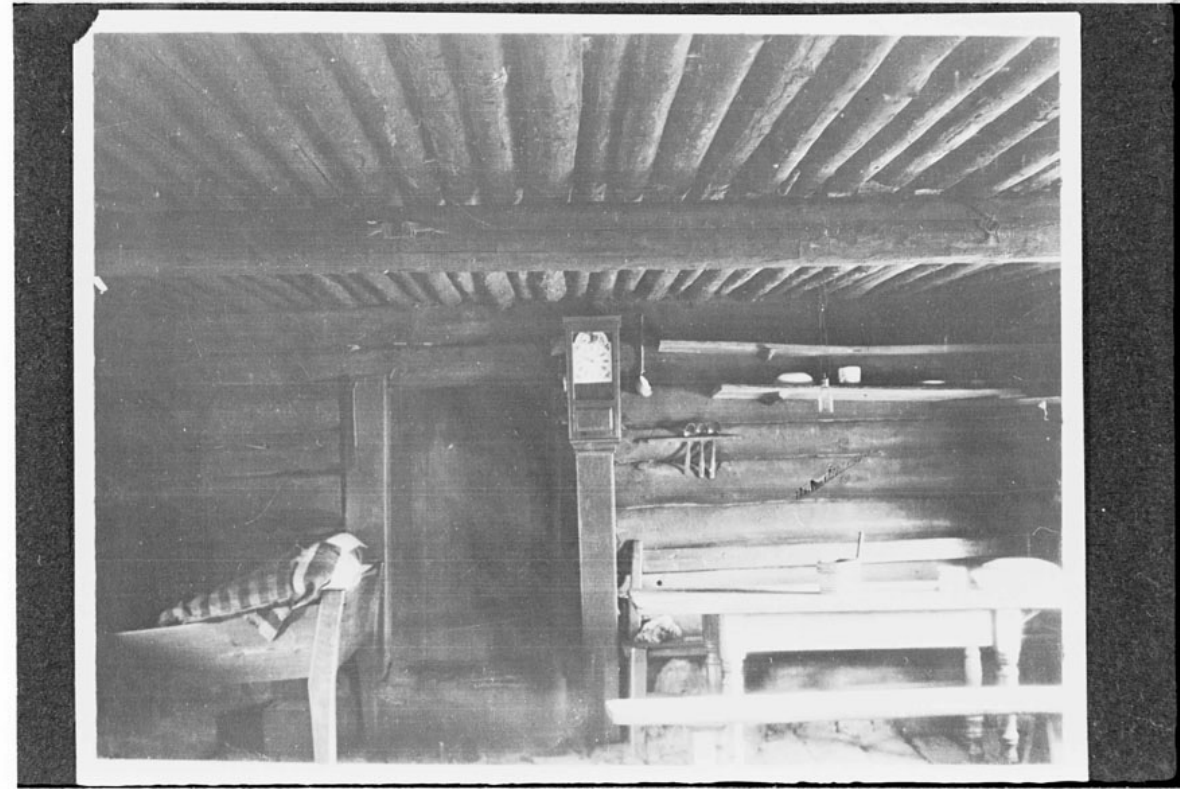


- ◆ Kus rannarootsi kultuur praegu elab?
- ◆ Kes on rannarootsi kultuuri pärija?
- ◆ Kuidas teda nimetada?



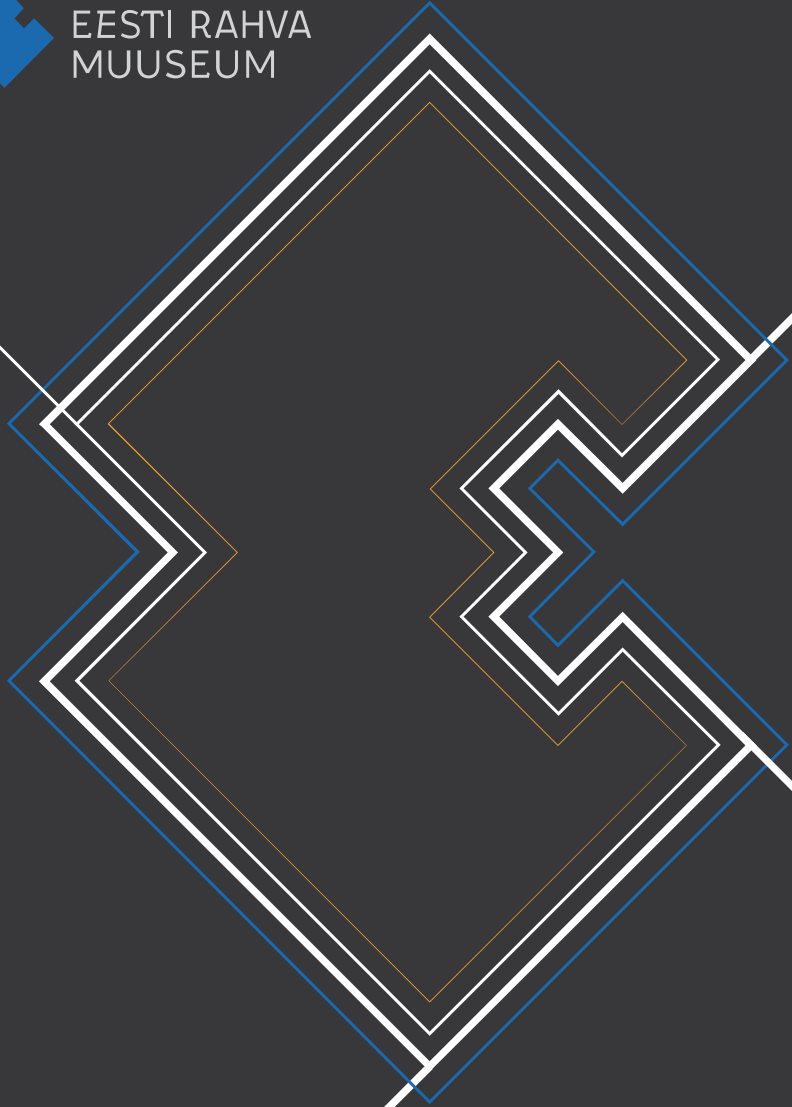
Küsime nõu!

- ◆ Vormsi talupojavoodi – kas on veel mõni alles?
- ◆ Vormsi mälestustahvlid – kus need asuvad? Mis nende peale on kirjutatud? Kes need püstitas?





EESTI RAHVA
MUUSEUM



Täname!

Kristel Rattus kristel@erm.ee
Saale Randaru saale@erm.ee



Carl Sarap, Vormsi, Tallinna Linnamuseum

VORMSI

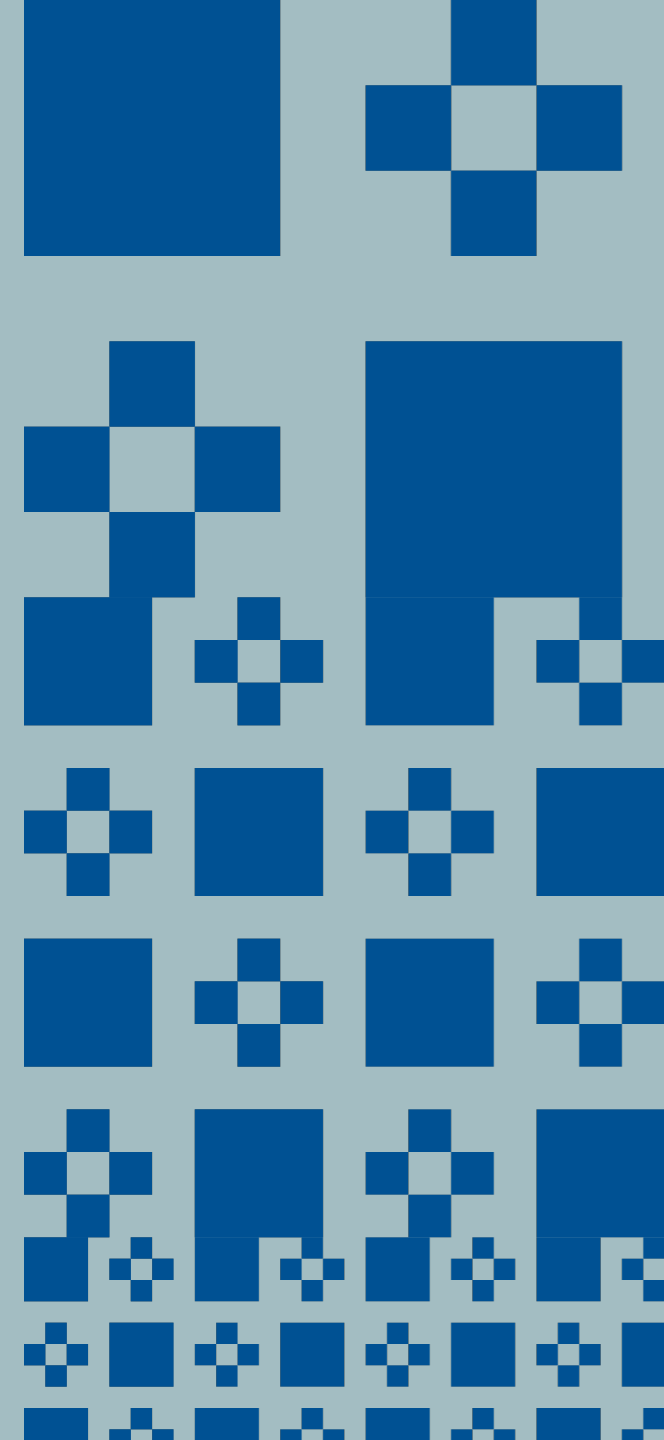
(Taas)tulemine

Mikk Puurmann

Kaisa Valm

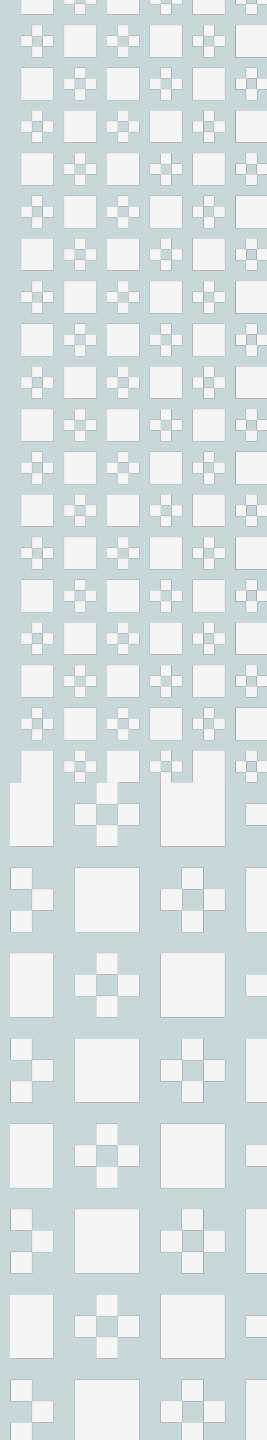
Merilyn Juhkam

VORMSI



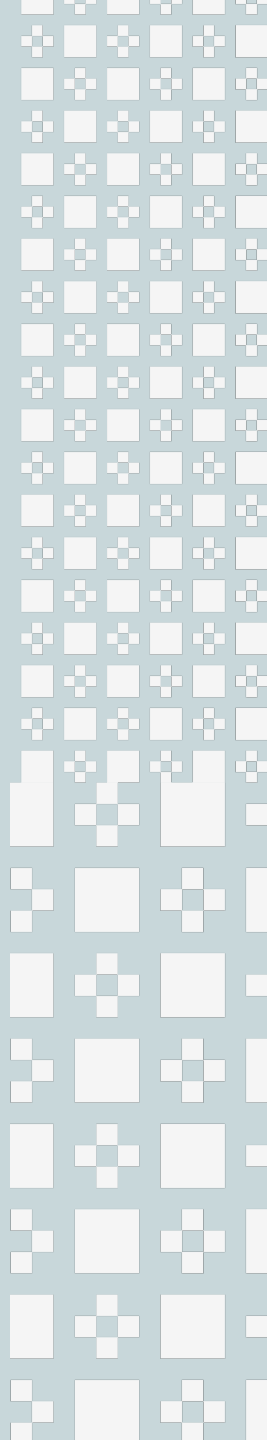
Minu tulemise, olemise ja jäämise lugu.

VORMSI



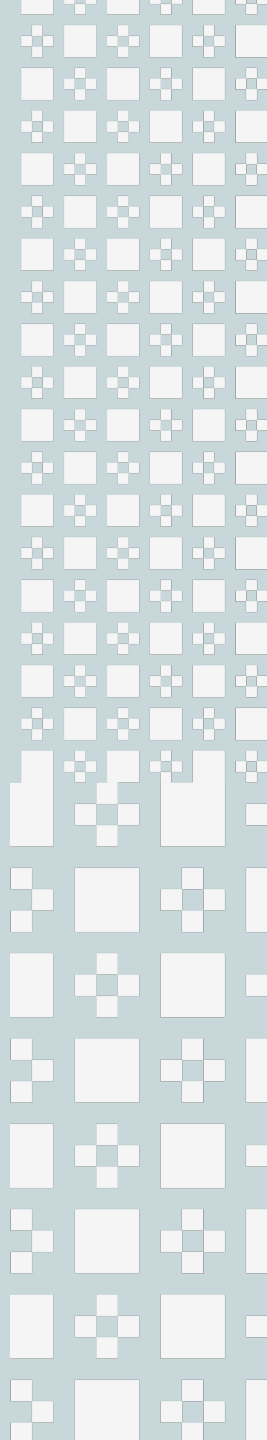
Mida tähendab “kultuur”?

VORMSI



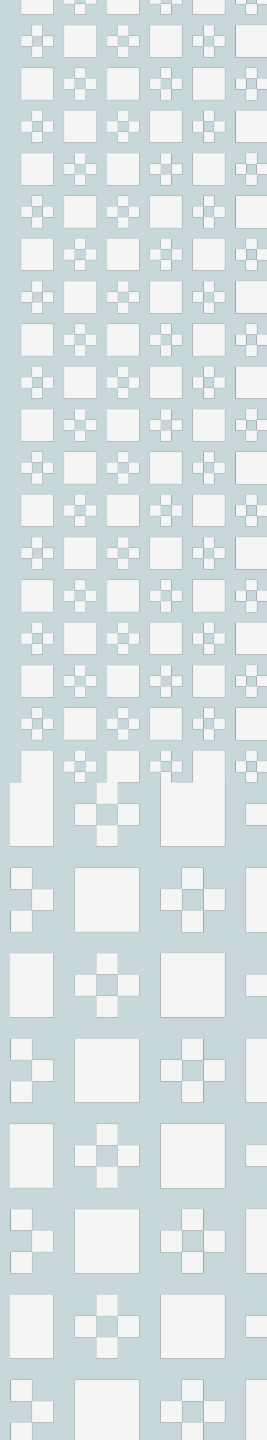
Kultuur hoiab ja kutsub inimesi.
Kultuur on majanduse vedur.

VORMSI



Sporditegevus on osa kultuurist.

VORMSI

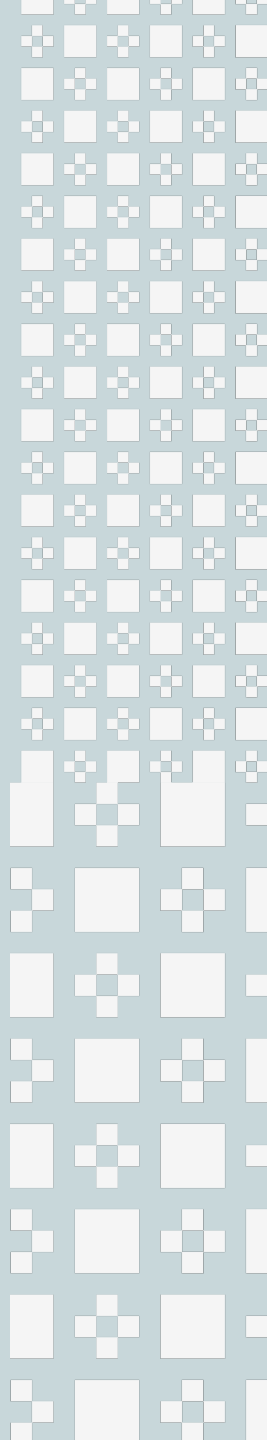


“Mida mina saan teha Vormsi heaks?”

VS

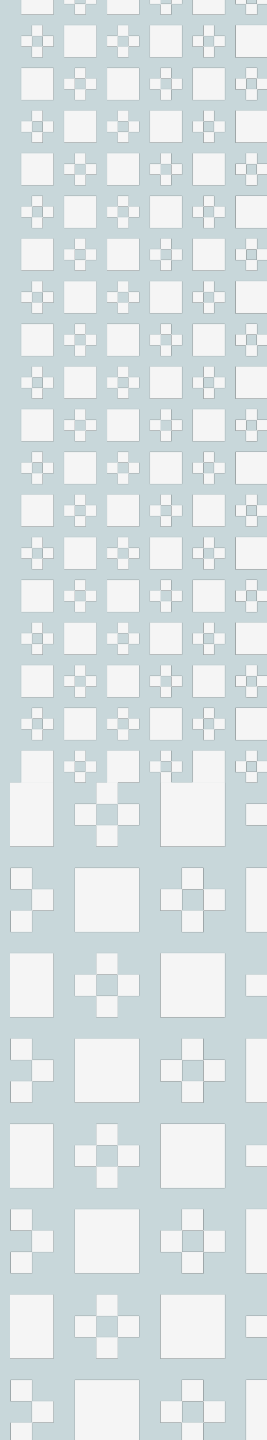
“Mida Vormsi saab teha minu heaks?”

VORMSI



Hangi kogemusi ja tule nendega
saarele tagasi.

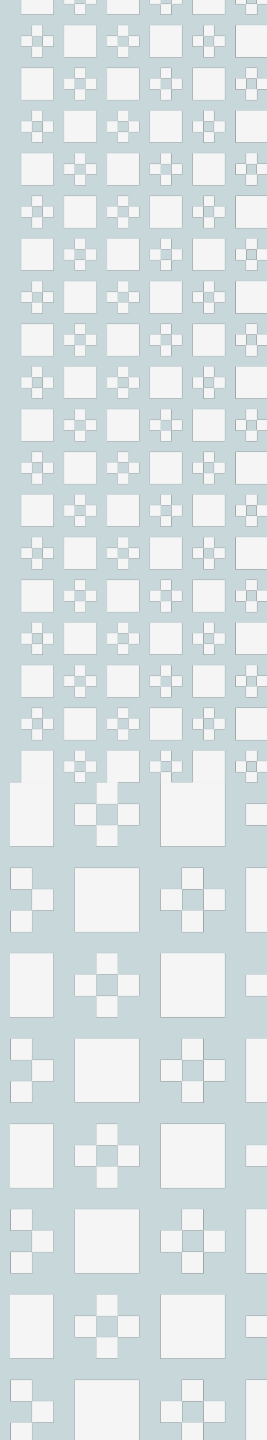
VORMSI



Teede korrashoid ei ole siia
tulemise ja jäämise põhjus.

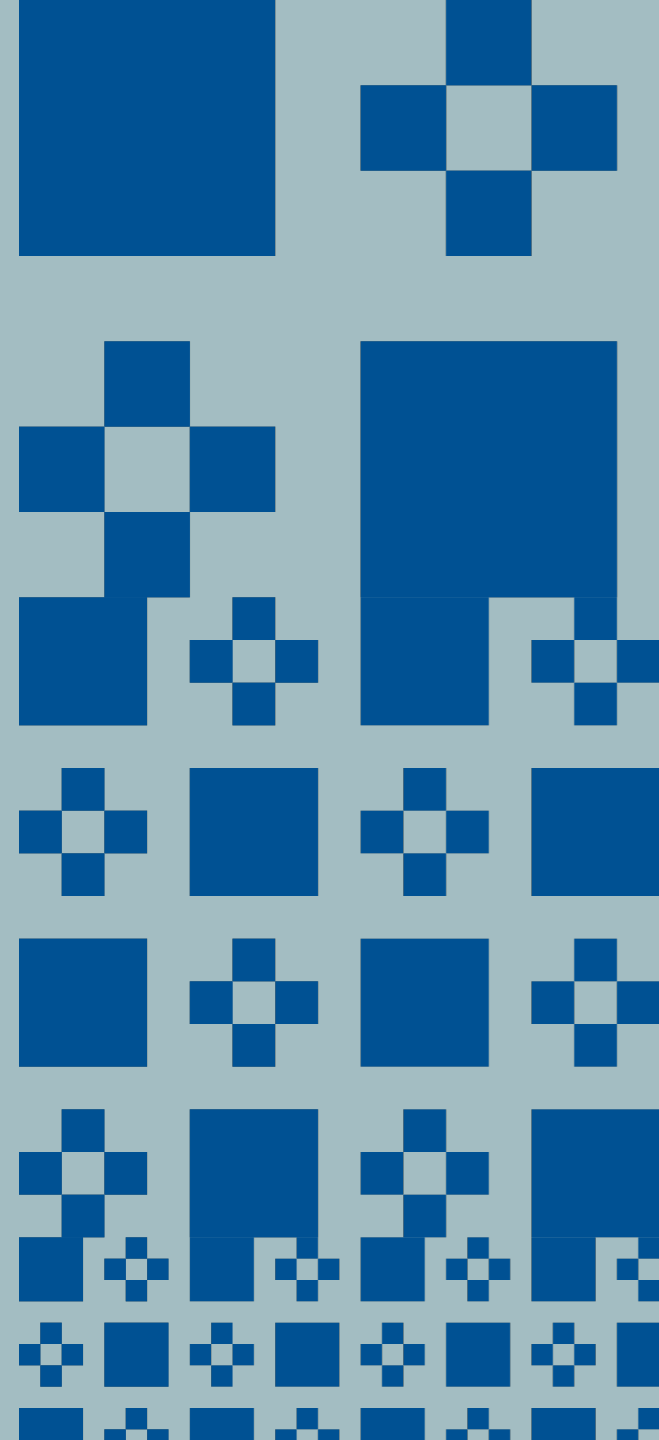
Inimesed ja inimlikkus on.

VORMSI



Põlvkonnad

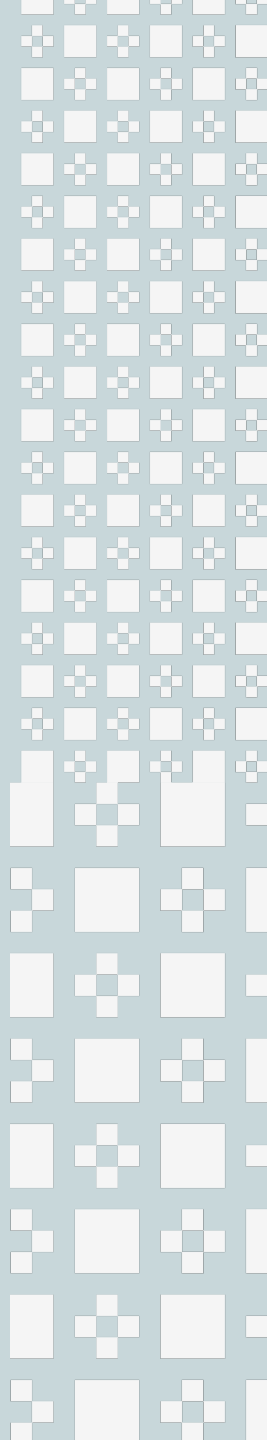
VORMSI



“...Või siis mingi oluline põlvkondade vahe. Näiteks rokkmuusika ütles vanemale põlvkonnale – te ei saa sellest aru, teil on võimetus seda mõista.”

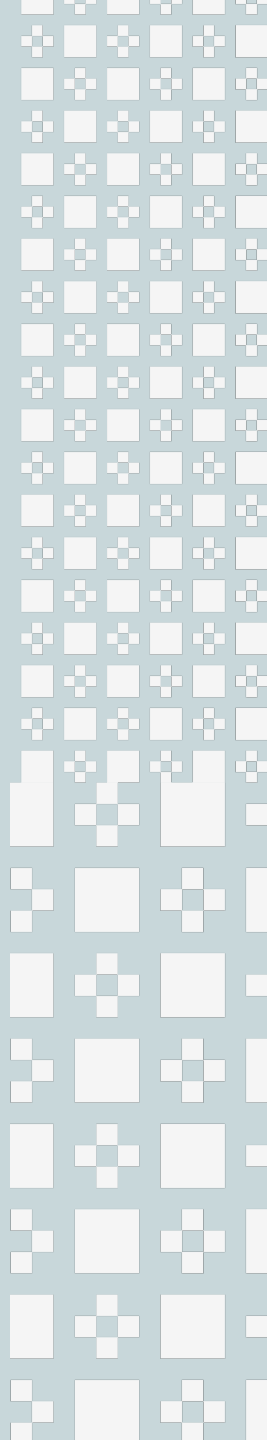
Kultuurikriitik ja popkultuuriteooria lektor Tõnis Kahu.

VORMSI



Austus + avatus = usaldus.

VORMSI

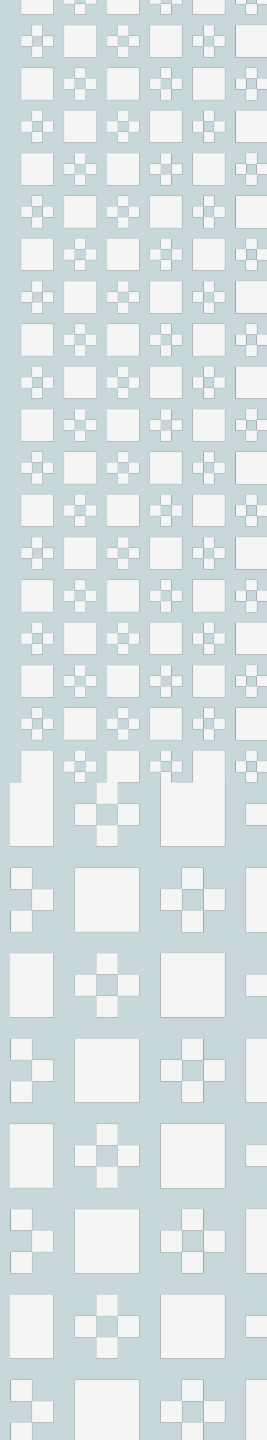


Me kõik – sõltumata vanusest -
peame pingutama, et siia tahetaks
tagasi tulla, siin olla ja siia jääda.

VORMSI

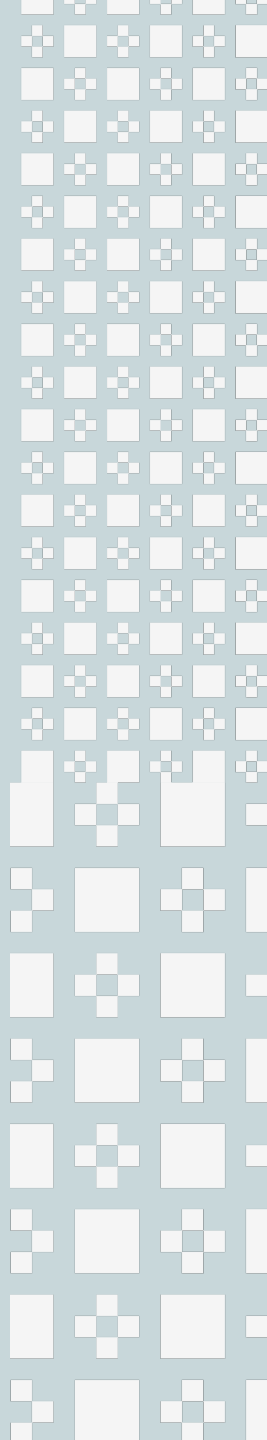
Me ei pea kogu aeg hästi läbi saama.
Erinevus rikastab.

VORMSI



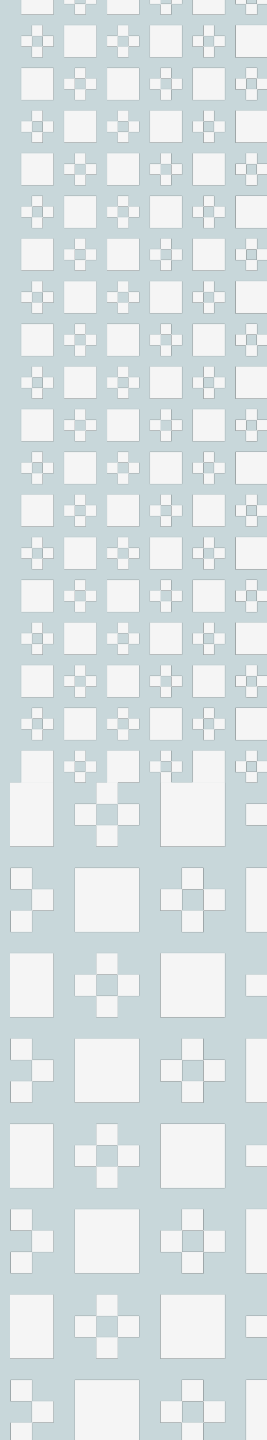
Peame rohkem kaasama ja kogemusi edasi andma.

VORMSI



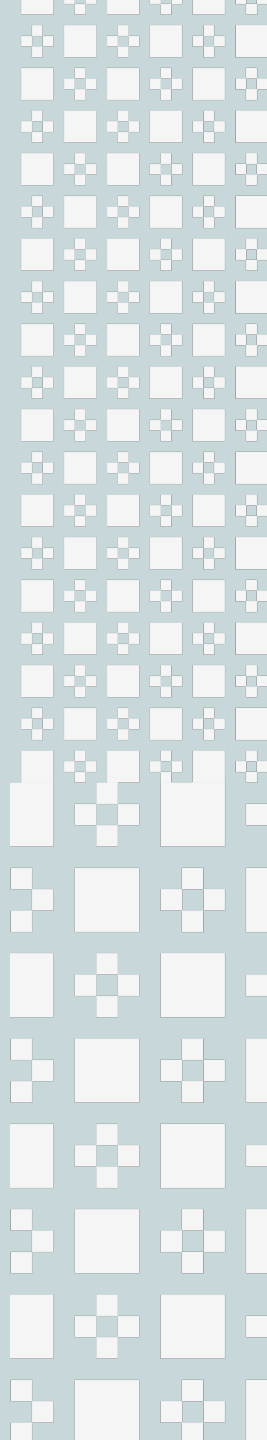
Traditsioonid on olulised.
Küsimus on, et kuidas neid edasi
anda ja muuta atraktiivseks.

VORMSI



Me loome täna kultuuri millest
räägitakse 100 aasta pärast.

VORMSI



Mõttelendu (lähi)tulevikuks.

- Loovusküla
- Külade mängud
- Kaasaegne muuseum
- Meie enda "Savusanna sõsarad"
- Kood "Vormsi"
- Tänapäeva talharpa

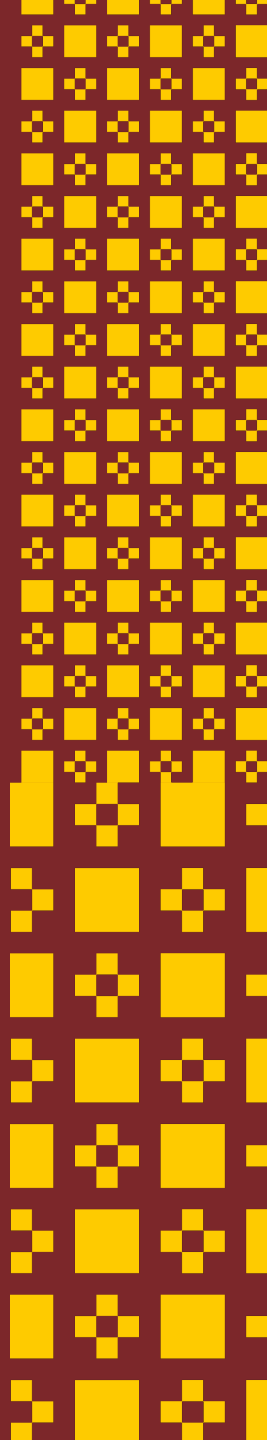


VORMSI

Aitüma!

www.vormsi.ee

VORMSI



Vormsi minejad, tulijad ja jääjad

Vormsi kultuuripäev
30.03.2024

VORMSI

